

EN TOEN RIEP DE KWARTEL

Jan Glas

Hoewel de titel misschien iets anders suggereert, wil dit artikel enige informatie verschaffen over de problemen rond wildschade. Het geeft wat algemene informatie en provinciale cijfers, en wat uitgebreidere aandacht voor vermeende problemen bij het Schildmeer. Mijn specifieke aandacht voor het Schildmeer, in plaats van bijvoorbeeld het Leekstermeer, wordt verklaard door het feit dat ik dichtbij eerstgenoemde plas woon.

Het gaat niet goed in de landbouw, de inkomens staan al jaren onder druk en de vooruitzichten zijn niet al te best. Toch is dat volgens mij geen reden om eenden en ganzen als zondebok aan te wijzen. In kranten en vakbladen voor boer en tuinder staan vanaf de zomer van 1992 extra veel artikelen over wildschade:

Landbode 5-6-92. "Wildschade: een probleem met een oplossing"

Boerderij 16-6-92. "Tegen de muur"

Agrarisch Dagblad 31-7-92. "Eenden in het

graan"

Oogst 21-8-92. "Gabor wil minder wildschade vergoeden"

Boerderij 16-9-92. "Drempel vergoeding hoger"

Oogst 20-11-92. "Wildschade wordt niet automatisch vergoed"; "Rotganzen richten schade aan"

Zou er een verband bestaan tussen het aantal artikelen over wildschade en de komende behandeling van de Jachtnota? Het lijkt er sterk op dat er sprake is van stemmingmakerij. Bijvoorbeeld in de *Boerderij*: "Boer Verburg in het Friese Piaam heeft wel 100.000 ganzen per hectare (dat is tien ganzen per m², JG). Ook kan Verburg merken dat er door de horden ganzen minder weidevogels op zijn land voorkomen. 'Andere diersoorten komen door die ganzen in de knel', aldus boer Verburg".

Een volgend artikel in de *Boerderij* spreekt ook boekdelen: "Dassen en zwijnen trekken deze weken een spoor van vernieling door tal

van maisakkers rondom natuurgebieden". En: "Schade in landbouwgewassen wordt met name veroorzaakt door diersoorten waarvoor een jachtverbod geldt". Ook sommige regionale bladen verschaffen onjuiste informatie. Zo maakte een krant in de Zaanstreek melding van een enorme toename van Smienten: enkele jaren geleden waren er 10.000 Smienten, nu 110 à 120.000. De cijfers waren verstrekt door het Consulentenschap Flora en Fauna Noord-Holland. Volgens het archief van de Vogelbeschermingswacht Zaanstreek waren er in het bewuste jaar echter geen 110.000 maar 90.000 Smienten geteld. Weliswaar een uitbreiding, maar niet zo groot als de pers suggereerde. Bij het Schildmeer is het met wildschade volgens sommige boeren ook bar en boos. Zo schreef 't Bokkeblad enkele jaren terug dat het geen enkele zin meer had om nog een graankorrel bij het meer te zaaien, alles werd toch opgevreten, vooral door die eenden en ganzen van Staatsbosbeheer.

	Wilde Eend	Smient	gans	zwaan
17-1-71	400		40	
15-1-72	1004		29	
13-1-73	2500			
12-1-74	2000		475	
18-1-75	3800			
19-1-76	3000		515	6
16-1-77	325			
15-1-78	2500		29	
14-1-79	855		80	
13-1-80	1500		3	
18-1-81				
22-2-81			1085	
17-1-82	1250		265	
22-2-82			2500	
23-1-83	1850	520		
15-1-84	2150	653	12	4
12-2-84			1250	
13-1-85	500		100	
12-1-86	168			8
17-2-86			753	2
17-1-87	500		663	11
17-1-88	5350	105	70	6
14-2-88			2	19
15-1-89	2830		360	
12-2-89			16	
14-1-90	1121	266	100	3
18-2-90			103	67

waarvan 11 Knobbelzwanen en 56 Kleine Zwanen

tabel 1. Midwintertellingen Schildmeer

Uit tabel 1 blijkt dat de aantelstoe name bij het Schildmeer niet spectaculair is te noemen. Voor een goede vergelijking zijn van de jaren 1970-1990 de midwintertellingen van half januari genomen en vanaf 1980 de ganzen- en zwanentellingen halverwege februari. De maximale getallen kunnen per jaar soms behoorlijk hoger liggen. Zowel in de jaren 70 als in de jaren 90 ligt het maximale aantal Wilde Eenden op het Schildmeer rond de 10.000 exemplaren. Het gaat hier vooral om trekvogels. Schade bijvoorbeeld in juli aan vroegrijpe granen wordt veroorzaakt door broedvogels uit de buurt. Er is geen reden om aan te nemen dat er meer Wilde Eenden in de gemeente Slochteren broeden dan enkele decennia geleden. In de ruilverkaveling Slochteren en Harkstede is door perceelsvergroting maar 20% van de oorspronkelijke slootlengte overgebleven. Alleen in de gecreëerde weidevogelgebieden is de kavelstructuur hetzelfde gebleven, uiteraard met het bijbehorende biotoop voor *Anas platyrhynchos*.

Tabel 2 geeft een overzicht van de schademeldingen in de provincie zoals die zijn gepubliceerd door de Wildschadecommissie. Ik geef hier een korte selectie van de opmerkingen uit die rapporten (opmerkingen tussen haakjes van JG). 1986 De Rotganzenschade had geheel betrekking op kweldergras (schade dus in een natuurgebied?). De schade aangericht door Scholeksters betrof een hoogwatervluchtplaats midden in een perceel winterwortelen. 1987 De schade veroorzaakt door de steeds toenemende aantallen Rietganzen neemt vanaf 1985 steeds meer toe. (de tabel laat voor '88, '89 en '90 een ander beeld zien). Er werden adviezen uitgebracht met betrekking tot wildschade nabij - veelal onbejaagbare - natuurterreinen. 1988 Het verslag van 1988 maakt melding van sterk teruggelopen schade veroorzaakt door ganzen (andere geluiden dan in 1987). Scholeksters deden zich tegoed aan zaad en plantjes van suikerbieten, die werden uitgepikt. Grote groepen Knobbelzwanen veroorzaakten schade op percelen grasland en graszaad. De meeuwenschade werd veroorzaakt op gronden naast een vuilstort (vaak betreft het vertrapping van de grond). De beheerder van de stort heeft deze schade betaald. 1989 In 1989 waren er veel klachten over

soort	1986	1987	1988	1989	1990
Grauwe Gans	18.500	39.376	6.028	29.071	48.683
Rietgans	23.653	109.569	720		
Kolgans	2.365		1.975	2.700	
Brandgans	53.806	98.900	7.683	47.909	
Rotgans	12.280	1.250	9.985	20.527	
zwanen			3.350	7.654	3.697
Wilde Eend	468	9.361	562		23.906
Fazant				449	70.000
Houtduif					4.366
Kauw	5.355		2.619	1.522	
Roek	1.038		827	220	5.439
Scholekster	10.000		10.368		
meeuwen			7.148		14.795
Meerkoet		1.589			750
Smient					5.199
hazen				600	
reeën		1.450			4.240
konijnen					746
Totaal	127.465	261.495	51.265	110.652	181.821

Tabel 2. Wildschademeldingen in de provincie Groningen met schadebedrag per diersoort in Hfl. Bron: Wico (Wildschadecommissie) Jaarverslagen 1986-1990

eedenschade, vooral in de omgeving van natuurterreinen (opmerkelijk is dat er geen eendenschade in de tabel staat vermeld). In de omgeving van het Lauwersmeer wordt veel schade veroorzaakt door Grauwe Ganzen. Verder valt op dat Brand- en Rotganzen eind '89 blijkbaar weinig aanleiding hadden om binnendijks te foerageren. Er werd ook weer schade door Rotganzen op de kwelder geconstateerd, deze werd echter niet vergoed. Nabij Adorp werden twee koeien door een waaks mannetje zwaan de sloot ingedreven.

1990 Vooral ganzen richten weer grote schade aan in wintertarwe en kweldergras. Fazanten hadden voor f 70.000 schade aangericht bij een boomkwekerij. Meeuwen vertoefden weer in grote getale op een vuilstortplaats en veroorzaakten grote schade aan een nabij gelegen perceel poot- en consumptie-aardappelen. Opmerkelijk was de Wilde Eenden-schade in koolzaad (de laatste jaren worden er andere rassen koolzaad - 'dubbelnul' - verbouwd, deze zijn niet meer bitter en misschien smakelijker voor Wilde Eenden. Ook is bekend dat reeën sterven bij het teveel-eten van 'dubbel nul'-koolzaad.

Voor de individuele boer is er dus zeker een probleem. Wildschade is vooral buiten Groningen in de grasland-provincies de laatste

decennia behoorlijk toegenomen. Vanwege een betere bescherming op de gehele trekroute (de jachtdruk was zowel in het najaar als in het voorjaar veel te hoog), maar ook door een grotere oppervlakte eiwitrijk gras zijn ganzenpopulaties fors gegroeid. Het lijkt erop dat de laatste jaren verschillende soorten ganzen zich stabiliseren en dat de groei eruit is. We hebben nu dus te maken met meer natuurlijke aantallen en niet met veel te veel ganzen. Hier zal het beleid dus op afgestemd moeten worden.

Twee brochures proberen ieder op hun manier informatie te verschaffen om iets aan het probleem te doen. De een heet *Grazende vogels op boerenland*, waarvan de 1e druk is uitgegeven in 1988 door het Centrum Landbouw en Milieu (CLM).

Hieraan werkten vier veehouders, een akkerbouwer, een bioloog en twee ornithologen mee. Deze brochure geeft vooral veel informatie hoe de schade zonder het geweer te beperken. Hiervoor wordt samengewerkt door de agrariër, medewerkers van het Ministerie van Landbouw en (ver)jagers, waarbij de laatsten op sommige landerijen het schieten moeten laten en op andere schadegevoelige percelen de ganzen (ver)jagen.

De andere titel is *Wildschade, een zaak van boer, tuinder en jager*, uitgegeven in mei 1992. Hieraan werkten mee het Ministerie van Landbouw, de Jagersvereniging, het Jachtfonds en het Landbouwschap. De verantwoordelijkheid wordt voor bijna 100% bij de jager gelegd. Als de jager niet alles heeft gedaan om schade te voorkomen, krijgt de landbouwer geen schadevergoeding uitgekeerd.

De totale landbouwschade ligt momenteel op ± f 4.000.000 per jaar; Gabor wil in de toekomst niet meer vergoeden dan f 3.000.000. Als we kijken naar hoeveel geld er eigenlijk in de landbouw omgaat, verbaas je je over dat gezanik om een paar miljoen gulden, waarvan de boer en de vogels de dupe worden. Alleen de EG-fraude met landbouwgeld bedroeg in 1992 als f 410.000.000. En waarom geen aanvullende verzekering tegen wild-

schade?

Het schieten op waterwild om schade aan landbouwgewassen te voorkomen is alles-behalve diervriendelijk en zou in een 'beschaafd' land niet meer voor mogen komen. Het blijkt namelijk dat een groot aantal vogels niet wordt gedood maar aangeschoten. Hagelkorrels verspreiden zich na het verlaten van het geweer. Vooral vogels die in groepen of in formatie vliegen krijgen, naast het dodelijk slachtoffer kogels mee. Ze sterven een langzame en afschuwelijke dood. (Een per abuis getroffen jager wenste vanuit het ziekenhuis niemand de pijn toe die wordt veroorzaakt door hagel, de *Telegraaf*).

In artikel 19-12 van de Jachtwet staat nota bene: "Degene die de jacht uitoefent dient het wild tegen onnodig lijden als gevolg van de jacht te beschermen".

In de Verenigde Staten is daar onderzoek naar gedaan: daar worden per jaar 20 miljoen stuks waterwild geschoten. Daar bovenop komen 3 miljoen aangeschoten ganzen en eenden (15%) die later sterven zonder te worden meegenomen (bron: *Nederlandse Jager* 1987, nr. 22). Als we er vanuit gaan dat de Nederlandse jager niet beter schiet dan zijn Amerikaanse collega - en daar is volgens mij geen enkele aanleiding toe - betekent dat op iedere 1.000 stuks geschoten waterwild er 150 vogels ergens liggen te creperen. Ook worden in ons gastvrij landje beschermde vogels zoals de Kleine Zwaan er de dupe van wanneer de verantwoordelijkheid bij de verkeerde organisatie komt te liggen. Tijdens het ringen van Kleine Zwanen in Engeland zijn de dieren ook door middel van röntgen doorgelicht op de aanwezigheid van loodhagel. Van enkele honderden dieren was maar liefst 42% aangeschoten. Behalve in Nederland wordt er nergens op zwanen gejaagd, ook niet ten behoeve van schadebestrijding aan landbouwgewassen (Zwanenwerkgroep Groningen).

Ik geef hier een verslag van een waterwild-jacht op 2 juli, 's avonds in een perceel vroegrijpe wintergerst. Voor de vroege jacht was vergunning verleend. Het perceel ligt ongeveer 200 meter ten zuiden van het Schildmeer. Tussen 20 en 21 uur op afstand enkele schoten gehoord. Om 21 uur heb ik mij verdekt opgesteld om het wildbeheer door drie geweren en een hond eens gade te staan. Ik bevond mij op een afstand van $\pm$ 250 meter

en was gewapend met mijn Swift 8.5x44. Of de eenden hoog of laag aan kwamen vliegen kon ik goed zien, of ze eventueel voor of achter de jagers langs vlogen was niet goed waar te nemen.

Tussen 21.00 en 21.50 uur kwamen er in totaal 119 eenden overvliegen. Vier keer werd er niet geschoten omdat ze te hoog of te laag zaten. Er werd 24 keer wél geschoten; daarbij werden 11 eenden gedood, waarvan er een in een sloot in het weidevogelgebied van SBB viel en daar werd achtergelaten. Drie keer werd er niets geraakt.

Om 22.03 ging de zon onder. Tussen 22.00 en 22.15 uur waren er alweer ongeveer 100 eenden geland in het graan.

22.16 en toen riep de Kwartel, vanuit het perceel wintergerst. Hij maakte nog iets goed van deze sombere avond.

Op 6 juli is men begonnen met combineren. Op 7 juli ben ik 's morgens vroeg op het perceel geweest; de oogst was er voor de helft af. Ik kon zien dat er aanzienlijke schade door de eenden was aangericht, ongeveer 10% was opgevreten. Er lag nog een dode eend op het land en er dreef er een in een sloot voor het perceel. Deze heb ik in verband met botulismegevaar uit de sloot gevist.

Samengevat: jacht als schadebestrijding in vroegrijp graan helpt nauwelijks: jagers weg, eenden terug. Dit in tegenstelling tot verstoring in zgn. wetlands.

Er zijn in dit geval drie dode danwel gewonde eenden blijven liggen, waarvan twee in het water. Gevolg: creperen en - mogelijk - botulisme.

Door minder schade te vergoeden aan landbouwers moeten er dus nog meer vogels geschoten worden. Staatssecretaris Gabor spoort willens en wetens aan tot overtreding van de Jachtwet, art. 19-2.

De EG zou er goed aan doen meer geld in het ganzenbeheer te steken. Hoe kan men in zijn algemeenheid spreken over wildschade als er overschotten worden geproduceerd?

NB De brochure *Grazende vogels op het boerenland* met veel bruikbare tips is te bestellen bij: Centrum Landbouw en Milieu

Oudegracht 197
3511 NG Utrecht